

ПЛАН УПРАВЉАЊА ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена“ за период 2023 – 2032. година

Садржај:

- I. Увод
 - Сврха и обухват Плана (локација, величина, обухват, примарни ресурси и вредности)
 - Разлог за проглашење природног добра
 - Правна основа уредба, закон о заштити природе.....
 - Подаци о носиоцу Плана управљања
- II. Приказ главних природних и створених вредности
- III. Оцена стања животне средине
 - Преглед активности и делатности
 - Процеси који утичу на стање животне средине
- IV. Дугорочни циљеви заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја
 - Анализа и оцена услова за реализацију циљева
 - Приоритетне активности и мере заштите, мониторинг и унапређење природних и створених вредности
 - Научноистраживачки и образовни планови
 - Одрживо коришћење природних ресурса
 - Уређење простора
 - Просторна идентификација и намена коришћења земљишта
 - Промоција вредности заштићеног природног добра
 - Израда годишње - програмске документације за реализацију активности, израда докумената о унутрашњем реду и чуварској служби.
 - Укључивање заинтересованих корисника подручја и локалне самоуправе у израду плана и спровођења мера заштите.
- V. Периодично анализирање спроведених активности и динамике реализације задатака.
- VI. Израда финансијског плана за извршење планираних активности и циљева у управљању заштићеним подручјем

I. Увод

- **Сврха и обухват Плана (локација, величина, обухват, примарни ресурси и вредности)**

Управљање ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена“ подразумева спровођење мера прописаних Законом о Заштити природе и студијом заштите овог природног добра. Овај план обухвата низ мера и активности за очување природних и других вредности овог подручја, а у оквирима реалних могућности. Основне активности су усмерене на:

- Очување природних вредности - разноврсност биодиверзитета, геодиверзитета, очување станишта,
- Очување културне баштине и традиционалних делатности
- Одрживо коришћење природних ресурса
- Управљање посетама и едукацијским програмима
- Сарадња са локалном заједницом и корисницима подручја

- **Разлог за проглашење природног добра**

У досадашњем периоду на овом и блиским подручјима у близини није било заштићених природних добара али је већи део овог подручја препознат још 2006 године као простор предвиђен за заштиту као станиште заштићених врста и као такав унесен у просторно – планску документацију општине Инђија. Тада за Просторни план Инђије, Покрајински завод за заштиту природе прописује мере заштите природних вредности, станишта заштићених и строго заштићених дивљих врста.

Током 2009 године ово подручје је обухваћено у детерминисано као ИВА подручје (Important Bird Area) – подручје од посебног међународног значаја за птице „Ковиљски рит“

Закон је такође дефинисао категоризацију природног добра и ово подручје је дефинисано као Предео изузетних одлика I категорије, као заштићено подручје међународног, националног односно изузетног значаја (*Предео изузетних одлика је подручје препознатљивог изгледа са значајним природним, биолошко еколошким, естетским и културно-историјским вредностима, које се током времена развијало као резултат интеракције природе, природних потенцијала подручја и традиционалног начина живота локланог становништва*)

По међународној категоризацији ово подручје је препознато као Category V – (Protected Landscape/seascape) - подручја где је дуготрајна интеракција човека и природе произвела јединствене еколошке, биолошке, културне и естетске вредности, и где је одржавање тог односа неопходно како би се сачувале ове вредности.

- **Правна основа уредба, закон о заштити природе.....**

На основу уредбе бр. (Службени гласник РС бр. 036/2021) о стављању под заштиту ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена “ и проглашењу заштите, а у складу са чланом 52. Законом о заштити природе (Сл.

Гласник РС бр. 36/09, 88/2010, 91/2010), односно у складу са Студијом заштите ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена“ коју је израдио Покрајински завод за заштиту природе, управљање овим природним добром је поверено удружењу „Еко лес парк“ који је и израдио овај План управљања.

- **Подаци о носиоцу Плана управљања**

Носилац Плана управљања ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена “ за период од 2020-2030. године, јесте Удружење „Еко лес парк“ Стари Сланкамен, Инђија

Основни подаци о носиоцу Плана :

- Пун назив носиоца израде програма : Удружење “Еко лес парк“ Стари Сланкамен
- Седиште : Стари Сланкамен
- Адреса : Чарнок бр.7, 22329 Стари Сланкамен, Инђија
- Телефон : 063/381511
- Е-mail : ekolespark@gmail.com

II. Приказ главних природних и створених вредности

Природне и створене вредности на основу којих је ово подручје добило статус заштићеног природног добра су:

- Палеофлористички локалитет „Јанда“ – најинструктивнији геолошки профил језерско – речних седимената таложених пре око 30 – 20 милиона година, сачуваних окамењених стабала пречника и до 40 см. Као остаци тропско-суптропске вегетације.
- Профил „Поћента“ доњосарматски седименти на десној обали Дунава изграђен од мноштва различитих фосила фауне као значајан еволуцијски запис.
- „Велика јаруга“ дужине 200 м. и дубине 15 м. веома стрмих и претежно вертикалних страна, као један од најекстремнијих рељефних облика Војводине.
- Просеци воденог огледала Дунава са створеним спрудовима малим адама али и рукавацама, лагунама, барама и тршћацима, специфичне предеоне вредности
- Флористичко богатство које се огледа у кроз 13 међународно и национално значајних биљака, од којих су најзначајније разноротка (*Marsilea quadrifolia*), црни глог (*Crateagus nigra*) и тестерица (*Stratiotes aloides*).
- Идентификовано је 19 приоритетних и репрезентативних типова станишта континенталног и паномског региона, којима прети исчезавање. Међу њима је најзначајнији тип станишта - панонске лесне степе.
- Стара и импозантна стабла домаће црне тополе (*Populus nigra*) и врбе (*Salix alba*) на великој ади, али и младе шуме врбе и тополе изникле из семена као пример пионирске вегетације на мањим адама и спрудовима.
- Иштиолошки подаци указују да на овом делу Дунава који захвата Сланкаменачке аде има 15 врста риба из 7 породица, од којих је 7 врста има статус строго заштићених. А на више локалитета овог подручја регистрована су као значајна мрестилишта и места за склоништа и прихрану млађи.
- Херпетолошки подаци евидентирају 11 врста водоземаца и 9 врста гмизаваца, а најзначајније јединке су подунавски мрмољак (*Triturus dobrogicus*) и барска корњача (*Emys orbicularis*).
- Богата и разноврсна фауна птица (162 врсте). Веома значајна миграторна станица за птице, али изузетно значајне су и врсте станарица као што су: жалар слепић (*Charadrius dubius*), сиви вољић (*Hippolais pallida*), али и врсте које се овде хране као што су: чапље (*Ardeidae sp.*), црна рода (*Ciconia nigra*) и орао белорепан (*Haliaeetus albicilla*).

- Разноврсна је фауна бескичмењака, поготово инсеката, најзначајније врсте су: вилински коњиц (*Gomphus flavipes*) и лептир велики дукат (*Lycaena dispar*)
- На овом подручју и теренима који гравитирају заштићеном добру регистровано је 19 врста сисара. Разноликост врста је везана и за типове станишта као што су шумска , водена, мочварна и ливадска. Највећа бројност је забележена код глодара и бубоједа. Посебно је потребно нагласити и присуство слепих мишева од којих је већина под неком од врста заштите.
- Изузетне су предеоне карактеристике и пејзажне јединствености овог подручја.
- Очувана културна баштина и традиционалне делатности кроз векове, посебне су вредности овог подручја.

III. Оцена стања животне средине

До средине прошлог века Ток Дунава од Новог Сада до ушћа Тисе у Дунав је био један огроман ритски комплекс и занчајан еколошки простор. Од тог времена овај простор Подунавља био је и још увек је полигон различитих структурних интервенција. Основни циљ ових интервенција био је усмерен на заштиту од поплава, уређење пловидбеног пута, изградња обалоутврда и прагова, освајање пољопривредних површина изградњом насипа и затварањем рукаваца, уређење водостаја пошумљавањем, ископавање грађевинског материјала, подизање бесправних објеката. Овакве интервенције повукле су са собом и драстичне промене еколошких услова услед промењених хидролошких режима и морфологије речног тока. Од тог периода овај практично регулисани водоток, којим се контролисано управља ствара значајно измењен екосистем.

- Процеси који утичу на стање животне средине
 - Губитак станишта и еколошких заједница услед промене намене површина, а то је следствени ток услед непланске градња, новонасталих пољопривредних површина, непланске сече шума, дивљих депонија и сл.
 - Физичко и хемијско загађивање водотока и приобаља, имајући у виду да је пловни ток Дунава делом у заштићеној површини, затим услед непостојања канализационе мреже, коришћења пестицида у пољопривредни (расути загађивач вода и земљишта), отпад првенствено пластике која долази водотоком али и локалним ђубриштима.
 - Непланска сеча шума и крађа шуме, које су за резултат имале нестабилност терена подложног ерозији али и уступање простора инвазивним врстама.
 - Исушивање плитких бара и модификација хидрографских функција, односно управљање воднимрежимом (директан утицај на постојеча биотопе).
 - Процес нестајања природних пашњака услед природне сукцесије која се карактерише са слабијим интезитетом појаве аутохтоних врста, а више појавом инвазивних врста. Испаша и бројност стоке која је неравномерно распоређена доводи до оваквих ефеката.
 - Појава алохтоних инвазивних врста где доминирају багремац и дивља лоза, који стварају скоро непроходне шикаре како на адама тако и у приобаљу. Поред биљних инвазивних врста јављају се и инвазивне врсте бескичмењака и риба (сребрни караш, бели тостолобик ...). Ове врсте значајно брзо освајају станишта и практично стварајући конкурентске односе са другим аутохтоиним врстама значајно смањују њихову бројност.
- Преглед активности и делатности
 - На територији општине Инђија и у релативној близини су две индустријске зона (запад и југ). Регистар загађивача постоји у

општинској евиденцији од 2011 године, тако да имамо увид у моћућности загађивања животне средине. Од регистрованих 22 загађивача утврђене су мере заштите и утврђено да само прерађивачка индустрија метала и гума може имати нешто знашајнији утицај на стање животне средине

- Депоније су такође евидентирани поменути регистром и то у Новом Сланкамену (1) и Сланкаменачки виногради (4). Најближа регистрована депонија је удаљена 2.300 m. од Дунава 2.200 m. од природног добра ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена “ и 2.850 m. од археолошког налазишта Акуминкум (остаци римског утврђења). Депоније су ранијих година очишћене и уклоњене али су се поново појављивале претходних година.
- Загађивање долази из делатности узгоја свиња и коза, а пре свега односи се на испуштање течног отпада – осоке, која има изезтно негативан утицај на животну средину.
- Када је у питању загађивање ваздуха, позитивна ствар је да сва постројења користе земни гас као основно гориво у процесима производње.
- Интензивна пољопривреда услед лоших економских прилика није имала већи значај као загађивач животне средине. Захваљујући превасходно периферном положају обрадивог земљишта (изнад лесних профила и удаљено од обале Дунава),
- Екстензивна пољопривреда (сточарство), каква је сада на простору Ада, успела је да задржи блискост и склад формирајући специфичан агроекосистем утопљен у природни екосистем.
- Може се констатовати да је стање животне средине задовољавајуће, а да овај простор представља специфичан екосистем са значајно очуваним природним и полуприродним предеоним одликама.

IV. Дугорочни циљеве заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја

- Анализа и оцена услова за реализацију циљева

У оквиру циљева развоја, заштите и развоја овог заштићеног добра потребно је фокусирати се на више различитих области деловања. Првенствено, у погледу заштите гео и биодиверзитета али и начина коришћења природних ресурса, такође и афирмацији непокретних културних добара. У том смислу издвајамо више активности:

- Очување јединствености, изворности и аутентичности природних и предеоних вредности подручја;
 - Очување биодиверзитета, односно специјске, екосистемске и генетске разноврсности;
 - Усклађивање евидентираних културних добара, традиционалних делатности њихова интегралан заштита и њихова презентација кроз заштићено природно добро;
 - Сарадња са туристичком организацијом општине Инђија и укључивање природног добра у туристичку понуду.
 - Успостављање сарадње са свим корисницима подручја и одрживе активности на подручју заштићеног добра (сточарство, лов, риболов, шумарство, туризам.....)
 - Константно унапређење научно-истраживачке базе о вредности природног добра и стална едукација свих генерација ученика и студената и њихово волонтерско учешће у активној заштити природног добра.
- Приоритетне активности и мере заштите, мониторинг и унапређење природних и створених вредности
 - Израда докумената и аката којима ће се успоставити методика и начини управљања ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена“:
 - Акт о оснивању чуварске службе,
 - Документи о унутрашњем реду и начинима поступања који ће бити у складу са мерама и режимима заштите дефинисаним законом о заштити природе и студијом заштит ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена“.
 - Усклађивање докумената и аката са просторно - планском документацијом општине Инђија
 - Формирање чуварске службе и оспособљавање запослених за рад у заштићеном природном добру.
- Научноистраживачки и образовни планови
 - Просторна идентификација, уређење и презентација значајних локалитета и упознавања шире јавности са природним и историјским обележјима подручја
 - Картирање подручја, постављање ознака, обележја и информативних табли

- Унапређење знања, обучене чуварске службе да осим у одржавању постојећег стања, прате стање специфичних станишта и популација, односно стање објеката (стални мониторинг подручја)
- Успостављање визиторског центра као еколошке базе са свим доступним подацима везаним за биодиверзитет, геодиверзитет, културно-историјско наслеђе и традиционалне вештине и делатности. Првенствено намењеним истраживачима, студентима, ученицима, туристима и локалним корисницима подручја.
- Сарадња са истраживачким и научним установама које могу своје програме спроводити на заштићеном добру, али и сарадња са образовним установама које своје програме школе у природи или стручне праксе могу обављати на овом терену.
- Стални мониторинг и праћење свих промена природних и створених вредности пажљиво бележити и евидентирати (проналажење нових врста, губитак постојећих, промене на геолошким објектима, новим геолошким налазима, праћење инвазивних врста и сл.)
- Одрживо коришћење природних ресурса
 - газдовањем шумским површинама кроз очување и унапређење стања постојећих шума кроз мере одрживог газдовања, на пример очување или враћање вегетације типично за низијско мочварна станишта или пак уклањање густог склопа инвазивних врста биљака;
 - предупредивање, спречавање и елиминисање последица деградационих процеса чије негативно дејство утиче на стање квалитета воде, земљишта, биодиверзитета и геодиверзитета
 - екстензивно сточарство и пашарење на природним пашњацима велике аде и то у складу са мерама и режимима заштите по питању бројности стоке, рационалном коришћењу пашњака (прегони стоке) и оптимална испаша у функцији очувања станишта и предеоних карактеристика.
 - Сакупљање шумског воћа, гљива и лековитог биља, у складу са прописаним мерама и режимима заштите, односно у складу са прописима (уредба) и њихова прерада у традиционалном стилу.
 - Формирање риболовног подручја, са циљевима: очување рибљег фонда, првенствено мрестилишта и унапређење истог са програмима порибљавања (природно и вештачко порибљавање) искључиво аутохтоним врстама.
 - Полако преусмеравање сточарства на очување аутохтоних раса стоке на Крављем острву и прављење својеврсне банке гена.
 - Могућностима развоја садржаја из области културе и излетничко-рекреативних активности на основу постојећег стања, у складу са режимима и мерама заштите;
 - Подршка начину живота и економији у непосредном окружењу (рибари – аласи, традиционални занати ...), која је у складу са традицијом.

- Уређење простора
 - Израда јасно визуелних информативних табли (гео објекат, екосистем, станиште, културно добро...) и путоказа на територији добра али и на прилазним путевима и стазама
 - Одржавање и прављење прилазних путева и стаза намењених прилазу значајним геолошким или биолошким локацијама како за посетиоце тако и за чуварску службу.
 - Постављање дрвеног мобилијара (столови, клупе, одморишта, надстрешнице) намењених посетиоцима ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена“
 - Успостављање визиторског центра намењеног посетиоцима и истраживачима (сопствена библиотека са књигама, часописима, сликама, хербаријумима, мапама и сл.)
 - Успостављање летње учионице која би за намену имала простор за одржавање предавања, презентација, едукација или у туристичке сврхе за културна дешавања и обележавање празника и сл.

- Просторна идентификација и намена коришћења земљишта
 - Усклађивање урбанистичко - планске документације општине Инђија са проглашеним природним добром и дефинисање намене површина које су затечене у моменту проглашења заштите.
 - Припрема за израду Плана подручја посебне намене за простор заштићеног природног добра ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена“.
 - Интерна документа и евиденције које су припремљене на основу мера и услова дефинисана Уредбом и Студијом заштите, којима се одређује начин и степен заштите, коришћења, уређења и унапређења заштићеног природног добра
 - Реконструкција постојећих објеката и прилагођавање намене у функцији заштићеног природног добра.
 - Мониторинг квалитета вода – водотока и на изворима односно чесмама
 - Мониторинг квалитета земљишта и извођење биолошко-техничких мера заштите
 - Неопходно уклањање инвазивних врста и даље неговање предоних карактеристика.
 - Просторно обележавање информативним таблама и дрвеним мобилијаром
 - Коришћење, обнова и уређење парцела који имају употребу у сточарству (ливаде , пашњаци) или шумарству (гајене шуме)

- Промоција вредности заштићеног природног добра
 - Укључивање свих заинтересованих страна и корисника подручја у функцији заштите, унапређења и популаризације природног добра.
 - Развијање свести локалног становништва о интегралној заштити

- Популаризацијом културно-историјских вредности подручја са употпуњавањем садржаја културно-образовним активностима (Школа у природи, Историјски час и др.)
- Израда WEB странице и презентовање подручја преко друштвених мрежа.
- Презентовање подручја путем медијских средстава (телевизија, радио, штампа)
- Припрема информативног штапаног материјала о вредностима природног добра (памфлети, флајери и проспекти)
- Израда годишње - програмске документације за реализацију активности, израда докумената о унутрашњем реду и чуварској служби.
 - Израда годишњих програма са циљевима и активностима на заштити и унапређењу природног добра.
 - Усклађеност и одрживост коришћења природних ресурса у складу са карактером и темељним функцијама заштићеног добра.
 - Израда аката о чуварској служби (обученост запослених) и аката о унутрашњем реду у заштићеном добру.
 - Израда риболовних основа за новоформирано риболовно подручје на простору заштићеног добра.
 - Усклађивање са планско – просторном документацијом општине Инђија са новопроглашеним заштићеним добром.
 - Усклађивање документације са развојним плановима општине Инђија.
 - Укључивање заштићеног природног добра у планове Туристичке организације и других служби општине Инђија.
- Укључивање заинтересованих корисника подручја и локалне самоуправе у израду плана и спровођења мера заштите.
 - Локална самоуправа преко својих стручних служби мора бити укључена како у сам процес управљања заштићеним подручјем али и својим плановима развоја обухвати очување овог природног добра
 - Локално становништво као најзначајнији корисници подручја, морају се укључити у акције интегралне заштите и одрживог коришћења природних ресурса.
 - Укључивање природног добра и његова промоција кроз културне манифестације и туристичке понуде.
 - Сарадња са значајним партнерима у локалу како успешним привредницима (винарије, произвођачи хране), тако и са јавним установама као што је специјална болница и др.
 - Укључивање у активности планирања и спровођења заштите локалне ловачке и риболовачке организације.
 - Укључивање у активности планирања и спровођења интегралне заштите и одрживог коришћења ресурса од стране локалних сточара и пољопривредника.

- Укључивање Јавних предузећа за газдовање водама (Војводинове) и за газдовање шумом (ЈП НП Фрушка Гора) у интегралној заштити и стручној помоћи и сарадњи.

V. Периодично анализирање спроведених активности и динамике реализације задатака.

- Израдом интерне документације, а након едукације запослених јасно ће се дефинисати методика праћења реализације планских активности (мониторинг) и процену успешности, односно квалитета извршених задатака и циљева (евалуацију).
- Мониторинг ће спроводити запослени у заштићеном природном добру ПИО „Аде и одсеци код Сланкамена“ и/или стручњаци Завода за заштиту природе, Факултета и Института у складу са програмским задацима
- Мониторинг туристичких и едукативних активности обављаће искључиво управљач природног добра а у складу са ограничењима, односно режимима и мерама заштите.
- Посебно ће се водити књиговодствена евиденција као пратећи део финансијског плана за управљање природним добром.

VI. Израда финансијског плана за извршење планираних активности и циљева у управљању заштићеним подручјем

Средства за заштиту и развој заштићеног подручја обезбеђују се из:

- Средства буџета Републике Србије,
- Накнада за коришћење заштићеног подручја,
- Средства локалне самоуправе,
- Прихода остварених у обављању делатности и управљања
- Средства међународних фондова и организација,
- Националних и међународних пројеката из области које су у складу са наменом заштићеног добра ПИО „Аде и одсеци код Сланкамену“
- Донација, кредита, зајмова и других извора у складу са законом.